

EKSISTENS

50% af danskerne tror, at steder kan besøges af spøgelser, ånder eller genfærd - ifølge en meningsmåling foretaget af analyseinstituttet Userneeds for Nyhedsavisen.

Da danske kvinder smed tørklædet

Hovedbeklædning: Engang var det uhørt for danske kvinder at gå ind i en kirke uden at tildække sig. Men så kom der et oprør.

AF ØJVIND KYRØ

Det har en utrolig stærk signalværdi, hvad kvinder tager på hovedet, og den danske historie begynder dengang, der ikke var ateister til.

De første billeder af kvinder i kirke viser, at de altid havde hovedet tildækket.

»Dengang havde alle kvinder hovedtøj på, også indendørs, fordi det var et værdighedstegn,« siger etnolog Hanne Frøsig Dalgaard.

Når en kvinde var blevet viet til sin mand, tog hendes far blomsterkransen af brudens hoved, og hendes nye mand satte et hovedtøj på hende, som hun skulle bære resten af livet.

»Vi ved, at helt tilbage i 1300-tallet måtte gifte kvinder kun vise deres hår til deres mand. Håret har en seksuel udstråling, og denne opfattelse kommer i høj grad fra den bibelske tradition,« siger Hanne Frøsig Dalgaard.

Det var apostlen Paulus, der indførte traditionen med, at kristne mænd kunne gå barhovedet, mens kvinderne skulle have håret tildækket, når de mødtes til gudstjeneste. Inden for jødedommen, derimod, byder traditionen, at mændene bærer kalot, når de går i synagogen.

»Alle af hunkøn gik med hovedtøj af forskellig art, der viste, hvilken egn man kom fra, og om man var gift eller ugift,« fortæller museumsinspektør Helle Leilund fra Nationalmuseet.

Når man sad på kirkebænken dengang, kunne man aflæse kvindernes status på deres kyser.

»De gifte koner havde som oftest sorte silkebånd hængende ned fra deres kyser, de ugifte pyntede sig med røde eller mønstrede bånd i livlige farver, mens det blev sagt, at uterlige piger, der havde fået barn uden at være gift, bar grønne bånd,« siger Helle Leilund.

De frigjorte smider tørklædet

»Efter 1850'erne går kysen gradvist ud af brug, og kvinderne i byerne går over til at bære hatte. At bære kysse eller tørklæde blev betragtet som landligt,« siger Helle Leilund.

Håret begyndte så småt at komme til syne på denne tid. En hat skjuler ikke lokkerne så effektivt som et tørklæde eller en kysse.

»Der har altid været et stildannende lag - dem, der skabte moden - og de havde mindst på hovedet, mens kvinderne på landet blev ved med at bære tørklæde,« siger museumsinspektør Tove E. Mathiasen, Den Gamle By i Århus.

»Indtil 1850'erne gik gifte kvinder også med hovedbeklædning inden døre, men på dette tidspunkt begynder bondekonerne inden for hjemmets vægge at gå uden.«

Den store revolution indtræffer med vækkelserne i 1800-tallet. De folkelige bevægelser skyder op de fleste steder i landet i protest mod kongemagt og enevælde, og en gren af dem - de grundtvigske - lærer unge kvinder på de nye højskoler om frigørelse. I protest mod de sortklædte, tildækkede kvinder i Indre Mission og det pæne borgerskab kommer de unge, ugifte kvinder hjem fra højskolen og går i kirke med stort opsatte frisurer, holdt sammen af en såkaldt grundtvigianerpil.

Signalværdien var erkendt og ikke til at tage fejl af. Man kunne kende en oplyst grundtvigianer på, at han bar en bredskygget sort hat, som han hængte i våbenhuset, mens hun havde en sølvpil gennem sine lange lokker. På samme måde smed frigjorte kunstnerinder hovedtøjet.

»Men Indre Mission fortsætter traditionen med tildækning af kvindernes hoved,« siger kirkehistorikeren Carsten Bach-Nielsen på Aarhus Universitet.

Han henviser til ægteparret Anchers malerier fra Skagen, hvor man til kirkelige anledninger tydeligt ser fiskerkoner med tørklæde, borgerskabets kvinder med elegante hatte samt util-dækkede kunstnerinder.

Dronningen fortsætter traditionen

I 1920'erne brød den ny tendens for alvor igennem, for da tog konerne hatten af for sig selv.

»Dengang skete det store spring, da gifte kvinder begyndte at gå på gaden uden hovedbeklædning. Men når de skulle i kirke, tog de noget på hovedet,« siger Hanne Frøsig Dalgaard, som forhen har været inspektør på Nationalmuseet.

»Men med depressionen i 1930'erne og Anden Verdenskrig kommer hatten tilbage, og det bliver igen almindelig skik og brug, at såvel kvinder som mænd har noget på hovedet, når de går på gaden,« siger Helle Leilund.

Det er først i løbet af 1960'erne, at kvinderne igen begynder at gå uden for gadedøren uden noget på hovedet. Og i det samme årti begynder man også at se kvinder gå i kirke uden hovedbeklædning.

Tørklædet på. Her er det jævne kvinder, som i 1899 går til alters i Skagen, mens Anna Ancher maler. Fra bogen "Religiøs malerkunst i Danmark"

Vakt: Den grundtvigske vækkelse fik de unge kvinder til at smide hovedtøjet, når de kom hjem fra et højskoleophold og skulle i kirke. De satte en "grundtvigianerpil" i håret - fotografet er fra 1880'erne. Fra bogen "Guds folk i Danmark"

I kirken forsvinder den obligatoriske brug af hovedbeklædning sidst. Her er det kvinder i Sønderho, som i 1931 går i kirke med hovedtøj, typisk for Fano. Maleri af Anna Marie Mehrn fra bogen "Religiøs malerkunst i Danmark"

»I 1970'erne bar min mor ikke mere hat i kirken,« fortæller Anders Dalgaard, sognepræst og forand for Indre Mission. Indtil da havde hun hver søndag sat en sort hat på hovedet, som hun dog tog af, når hun skulle til alters.

»I dag tager kvinder fra Indre Mission ikke længere hat på, når de skal til gudstjeneste. Jeg har enkelte gange set unge kvinder med hat i kirke, men det var fordi den var flot, ikke fordi de tilhørte Indre Mission,« siger han.

Men folkekirkens overhoved, dronning Margrethe, som ofte ses med hat, er aldrig fotograferet uden hovedbeklædning i en kirke.

I hofmarskallatet siger informationschef Lis M. Frederiksen:

»Nej, jeg kan da heller ikke huske at have set dronningen uden hat i kirke... Åh jo. Da dronningen skulle til kronprinsens bryllup, bar hun diadem i håret. Men det skyldtes, at hun skulle direkte til bryllupsfesten fra vielsen.«

Lis M. Frederiksen undersøger sagen nærmere og siger derefter: »Der er ingen faste regler for, hvad dronningen bærer, når hun går i kirke.«

Hanne Frøsig Dalgaard har også bemærket, at Margrethe II altid ses med hat i kirke:

»Når dronningen bærer hovedbe-

klædning i kirke, skyldes det, at man ved hoffet er lidt gammeldags og mere traditionsbunden. Jeg tror, at dronning Margrethe sikkert ville føle sig utilpas uden hovedbeklædning.«

Kirkehistoriker Carsten Bach Nielsen:

»Når dronning Margrethe bærer hat i kirken, viderefører hun borgerskabets tradition fra 1800-tallet.«

Kongelig vejledning

Kongehuset har tradition for at kende symbolværdien af hovedbeklædning - eller mangel på samme. Martin Schwartz Lausten, som er professor i kirkehistorie ved Københavns Univer-

sitet, husker: »Da jeg var barn og voksede op i Løgumkloster, kom kong Frederik IX, som om sommeren residerede på Gråsten Slot, en dag på uanmeldt besøg for at se klosterkirken. Mens han gik rundt i kirken, strømmede en flok turister ind. Kongen betragtede dem og gik hen til et par af mændene og sagde: "Man bærer ikke hat i kirken".«

Teologen Viggo Mortensen understreger dog, at danske kvinder tørklædetradition dårligt kan sammenlignes med det muslimske tørklæde.

»Det er kun mode, det har ingen religiøs betydning, når kvinder har hat på i kirken,« siger professor dr.theol.

Biblens ord

»Paulus formaner uden omsvøb de nye menigheder om, at kvinderne skal have håret tildækket, mens mændene kan gå barhovedet, fordi de er Gud lig:

»Men enhver kvinde, der beder eller taler profetisk med utildækket hoved, bringer skam over sit hoved; hun kunne lige så godt have raget håret af. Ja, for hvis en kvinde ikke tildækker sit hoved, kan hun lige så godt lade sig klippe. Men da det nu regnes for en skam, når en kvindes hår er klippet, eller hendes hoved er raget, skal hun have hovedet tildækket. Men en mand behøver ikke at have noget på hovedet, for han er Guds billede og afglans. Men kvinden er mandens afglans. For manden kom ikke fra kvinden, men kvinden fra manden, og manden blev ikke skabt for kvindens skyld, men kvinden for mandens skyld. Derfor må kvinden af hensyn til englene have noget på hovedet som tegn på myndighed. Dog, i Herren er kvinden intet uden manden og manden intet uden kvinden; for ligesom kvinden kom fra manden, bliver manden til ved kvinden; men alt er fra Gud. Døm selv! Sommer det sig, at en kvinde beder til Gud med utildækket hoved? Lærer ikke naturen selv, at det er vanærende for en mand at have langt hår, mens det er ærefuldt for en kvinde at have langt hår? Hun har jo fået håret som et slør.«

1. Korinterbrev kapitel 11, vers 5-15

Viggo Mortensen, som leder Center for Multireligiøse Studier på Aarhus Universitet.

»Denne folkelige skik har sin oprindelse i Biblen, men den har intet at gøre med diskussionen om muslimsk kvinders brug af tørklæde. Når muslim bærer tørklæde i det offentlige rum, er det en religiøs manifestation. I Danmark kan de fravælge at bære tørklæde, men i de fleste muslimske lande er det et valg. De skal med tørklædet bekendende, at de følger sharia, som er kernen i islam,« siger Viggo Mortensen.